

מתניתין:

כל המומין הראויין לבא בידי אדם, שיתכן שאדם עשה מום זה. כגון: נסמית עינו. נקטעה ידו. נסדקה אזנו. [למעט מומין שלא שייך לעשותם. כגון בעל חמש רגלים, שבאלו לא מדברת המשנה], הרי רועי ישראל נאמנים לומר שהמומין נפלו מאליהן. אבל רועי כהנים אינן נאמנים, שהם חשודים לשקר בענין הזה⁽²⁷⁾.

רבי שמעון בן גמליאל אומר: נאמן הוא על של חבירו, ואין נאמן על של עצמו.

רבי מאיר אומר: החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו.

ובגמרא מפרש לפלוגתייהו.

גמרא:

רבי יוחנן ורבי אלעזר פליגי בפירושא דמתניתין.

חד אמר: הא דקתני במתניתין "רועי ישראל נאמנים" היינו רועי ישראל, ואז אפילו הבכור עומד בי כהנים שהם בעליו נאמנים הרועים, דלא חיישינן שמא מום זה נעשה על ידי אדם בכונה והרועה משקר לאמר שבא מאליו, כדי שרבו ישחטנו ויאכילנו ממנו, משום דללגימא מועטת לא חיישינן שישקר.

והא דקתני "רועי כהנים אינן נאמנים" היינו

רועי שהם כהנים והבכור נמצא בי ישראל ולפיכך אין נאמניו משום דמימר אמר הרועה שהוא כהן: אטיל בו מום ובודאי הבעלים יתן לי את הבכור דכיון דקא טרחנא ביה, שאני עובד אצלו, לא שביק לדידי ויהיב לאחריני.

והוא הדין רועה כהן להעיד לכהן הבעלים, מסתבר דאינו נאמן משום דחיישינן לגומלין. דשמא הרועה סבור: אני אעיד לו היום שבכורו מותר, ולמחר כשאקבל בכור תם מישראל, אטיל בו מום, והוא יגמול לי בכך שיעיד שהמום נפל מאליו.

אלו דברי תנא קמא.

ואתא רבי שמעון בן גמליאל למימר: נאמן הוא הכהן להעיד על בכור של חבירו בין אם הוא רועה אצלו ובין אם לא.

ואינו נאמן על של עצמו, שרק על בכור של עצמו שקיבלו מהישראל הוא חשוד להטיל בו מום.

ואתא רבי מאיר למימר: החשוד על הדבר, היינו כהן שנחשד על הבכורות, לא דנו ולא מעידו שאף לאחר אינו נאמן להעיד [וכדעת תנא קמא].

וחד אמר בפירוש משנתנו: הא דקתני במתניתין "רועי ישראל נאמנים" הכי קאמר: רועי בהמות של ישראל והן כהנים, נאמנים.

ומבארין טעמא: מימר אמר האי רועה לא לה-ב שביק הבעלים צורבא מרבנן ויהיב לדידי. דסתם רועה עם הארץ הוא ואומר שרבו

וישראלים.

27. ובגמ' יתבאר אי מיירי ברועים שהם בעצמם כהנים וישראלים, או שהבעלים הם כהנים

רבי מאיר לא שמועין? והא היינו תנא קמא! שברועים כהנים תרווהו סבירא להו שאינם נאמנים לא לכהן ולא לישראל.

ומתרצינן: איכא בינייהו דרבי יהושע בן קפוסאי.

דתניא: רבי יהושע בן קפוסאי אומר: בכור בי כהן צריך שנים מן השוק להעיד עליו להתירו על ידי מום, ואפילו הם כהנים. ובלבד שיהיו מן השוק, ולא מביתו.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: אין צריכין שנים מן השוק. אלא אפילו בנו, אפילו בתו. ואזיל לטעמיה דאמר כהן נאמן על של חבירו ואפילו הוא קרובו, ואינו נחשד אלא על של עצמו.

רבי אומר: אפילו עשרה והן בני ביתו אין מעידין עליו. אבל מן השוק מעיד אפילו עד אחד ופליג ארבי יהושע שמצריך דוקא שנים מן השוק. ובהא פליגי תנא קמא ורבי מאיר. תנא קמא אית ליה דרבי יהושע בן קפוסאי, דכהנים מן השוק נאמנים אפילו לבכורות של כהנים, דתנא קמא לא מיירי אלא בכהן שהוא רועה שיש בו חשש של גומלין אצל בעלים כהן, ואצל בעלים ישראל יש חשש שהוא סובר שיתן לו את הבכור. אבל כהן מן השוק נאמן בין לכהן בין לישראל. ורבי מאיר לית ליה דרבי יהושע, וסבירא ליה דהכהנים אינם נאמנים לעולם ואפילו כהנים שבשוק.

כמאן אזלא הא דאמר רב חסדא אמר רב קטינא: ספק בכור, שנולד בי ישראל, כגון שנולדו שני זכרים ביחד ולא ידעין הי מנייהו הבכור, [והדין הוא שאחד נותן לכהן ואחד נאכל במומו לבעלים] צריכים שנים

ודאי יתן את הבכור לכהן תלמיד חכם, ולא ירויח כלום בזה שיעיד עליו שהוא מותר, ולכן הוא נאמן.

והא דקתני "רועי כהנים אינן נאמנין" היינו רועי בהמות של כהנים והן ישראל, והרועים הם ישראל, אינן נאמנין. והטעם: דחיישינן ללגימא. שהוא רוצה שיאכילנו ממנו.

וכל שכן, רועה שהוא כהן להעיד לכהן הבעלים שהוא אינו נאמן מתרי טעמי. גם משום דחיישינן לגומלין, שיגמלו זה עם זה שכל אחד יעיד על של חבירו. וגם משום דחיישינן ללגימא, שרוצה שיאכילנו ממנו.

ואתא רבן שמעון בן גמליאל למומר: נאמן הכהן על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו. ואפילו כהן לכהן נאמן. דלא חיישינן לא לגומלין ולא ללגימא, וכל שכן ישראל לכהן שיש רק חשש לגימא.

ואתא רבי מאיר למומר: החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו. הלכך, כהנים דחשידי על הבכורות אין נאמנים לא לכהן ולא לישראל. ופליג אתרווייהו דלתנא קמא רק כהן לכהן אינו נאמן אבל כהן לישראל נאמן. ולרשב"ג אפילו כהן לכהן נאמן. ואילו לרבי מאיר הכהן אינו נאמן לא לכהן ולא לישראל.

ומקשינן: בשלמא למאן דאמר דתנא קמא סבר דרועי ישראל והן כהנים נאמנין. [והוא המאן דאמר השני]. היינו דאתא רבי מאיר למומר: החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו. ופליג על תנא קמא דלתנא קמא רועה כהן לישראל נאמן, ולרבי מאיר אינו נאמן.

אלא למאן דאמר בדעת התנא קמא דרועי כהנים בי ישראל אין נאמנין — מאי אתא

מן השוק להעיד עליו, ואין בני ביתו כשרים להעיד.

כמאן? כרבי יהושע בן קפוסאי. דכי היכי דסבירא ליה שבכור שהוא אצל כהן צריכים שנים מן השוק להעיד עליו, הוא הדין ספק בכור ביד ישראל, שהרי הוא בעליו.

רב נחמן אמר: ספק בכור ביד ישראל אפלו בעלים מעידין עליו! שישאל אינו חשוד לעולם על המומין.

דאי לא תימא חכי, אם כן מעשר בהמה לרבי מאיר דסבירא ליה החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו — מי מעיד עליו? דהא מעשר בהמה נאכל לבעליו. והרי כל ישראל לגבי מעשר הם ככהנים לגבי בכור, שכל אחד יש לו בהמות ומעשרן, ומכיון שהוא חשוד לעצמו אינו מעיד על חבירו, אלא ודאי אין ישראל חשוד על המומין.

ותמהינן: **מעשר ודאי מהימן!** אפילו בעליו, כיון שיכול לעשות המום בהיתר, **דאי בעי עדי מומא בבוליה עדרו** קודם שיעשר אותם, כשעדיין אינם קדושים, הלכך אינו חשוד על הדבר. וליכא הוכחה ממעשר בהמה לספק בכור.

אלא הכי מדייק רב נחמן:

ספק בכור לרבי מאיר מי מעיד עליו? דאי בעלים חשודים עליו נמצאו כל ישראל חשודים על ספק בכור, אם יזדמן להם בעדרם, וכל החשוד על הדבר אינו נאמן לחבירו, ואם כן מי יעיד עליו.

וכי תימא, הכי נמו דלית ליה תקנתא לספק בכור אליבא דרבי מאיר.

ומי איכא למימר הכי? והתנן לעיל בפרק שני [י"ח ב] **שהיה רבי יוסי אומר: כל שחליפיו ביד כהן,** כגון שיש ב' ספק בכורות, שאחד נשאר בידי הבעלים, וחליפיו, דהיינו השני, ניתן לכהן, הרי גם זה שנשאר בידי ישראל **פטור מן המתנות של זרוע,** לחיים וקיבה. ומבארין התם טעמיה דרבי יוסי: "עשו את שאינו זוכה כזוכה". ונחשב כאילו הכהן זכה בשניהם ומכר אחד מהם לבעלים. וישאל הלוקח בהמה מכהן פטורה מן המתנות.

ורבי מאיר מחייב במתנות.

חזינן דלרבי מאיר ספק בכור בר אכילה הוא ואי אפשר לומר דאכין אין לו תקנה (28).

אלא שמע מוניה: דספק בכור בעלים מעידין עליו.

מאי טעמא? **כהנים הוא דחשידי אמורמי! ישראל לא חשידי אמורמי!**

איתמר: רב נחמן אמר: הלכה כרבן שמעון בן גמליאל שאפילו בנו ובתו נאמנים להעיד.

רבא אמר: הלכה כרבי דאמר: אפילו עשרה והן בני ביתו אינן נאמנים.

ומקשינן: **ומי אמר רבא הכי?**

רגלים.

28. הק' הגרי"ז הא אפשר לאוקמה במומין שאין צריכין להעיד עליהם כגון בעל חמש

והאמר רבא: אם היו בעלים של הבכור, דהיינו הכהן, עומדים עמנו בחוץ והבכור נכנס שלם בתוך ביתו, ויצא חבול, מעידין עליו בני ביתו שהיו בתוך הבית שהמום שנפל בו נעשה מאליו.

אלמא, דרבא סבר כרשב"ג דאפילו בני ביתו נאמנין. ואיך פסק רבא כרבי דאפילו עשרה והן בני ביתו אינם נאמנים?

ומתרצינן: לא תימא שהיו "בעליו" עומדים בחוץ. אלא אימא "כל בעליו" עומדים עמנו. שאף בניו ובני ביתו היו בחוץ, ומעיד עליו הרועה שהיה בבית.

ופרכינן: אי הכי, מאי למימרא?

ומתרצינן: מהו דתימא ניהוש לחשדא. ודלמא הרועה הטיל את המום.

קא משמע לן: דלא חשדינן ליה (29).

ומקשינן: אי הכי מאי למימרא?

ומתרצינן: מהו דתימא ניהוש לחשדא דלמא הבעלים גרמו למום על ידי שהניחו לו דבילה באוזנו. והכלב נשכו בפנים או שעשו בור בפנים, שיפול בו, ומום שנעשה על ידי גרמא אין שוחטין עליו. קא משמע לן דלא חיישינן.

והלכתא כרבן שמעון בן גמליאל. ודוקא בנו ובתו נאמנים. אבל אשתו לא מהימנא.

מאי טעמא?

אשתו כגופו דמי!

אמר ליה רב פפא לאביי: לרבי מאיר דאמר במשנתינו: החשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו, וקאמר רבי מאיר [לעיל ל',א] החשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה. וכי כהנים, החשודים על הבכורות. הכי נמי דלא דייני דינא? דמדחשידי על הבכורות הוה להו חשודים על כל התורה. והחשוד על הדבר, אינו דן את האחרים באותו דבר. והבתיב: "ונגשו הכהנים בני לוי... ועל פיהם

יהיה כל ריב וכל נגע". ומתרצינן: אימר א-לז דאמר רבי מאיר החשוד על הדבר — לחששא בעלמא. אבל לאחזוקינהו בוודאי, מי אמר? דכי קאמר רבי מאיר החשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה, היינו במוחזק לן דעובר על דבר אחד.

איבעיא להו: עד מפי עד — מהו לעדות בכורה? האם מי שיודע מפי עד אחר יכול להעיד על מום שהוא נפל מאליו.

רב אמי אסר. ורב אסי שרי.

אמר ליה רב אמי לרב אסי: והא תנא דבי מנשה: אין עד מפי עד כשר אלא לעדות אשה בלבד. ומשמע דלעדות בכור לא.

ומתרצינן: תני, בדבי מנשה: אין עד מפי עד כשר אלא לעדות שהאשה כשרה לה בלבד. ובעדות בכור אשה כשרה. דקיימא לן כרבן שמעון בן גמליאל דאמר אפילו בתו.

רב יימר אכשר עד מפי עד בבכור.

קרי עליה מרימר: יימר שרי בוכרא! פירוש: יימר המתיר בכורות, ולשון גנאי הוא.

איש בבית ונכנס הבכור שלם ויצא חבול שודאי שהמום נפל מאליו.

29. ביאור נוסף ברש"י: אלא אימא שכך מעידים העדים שכל בעליו היו בחוץ ולא היה